

„Mindenki hüje!”

■ *Hans Peter Duerr: Sem Isten, sem mérték, Atlantis, 1998. Ford.: Adamik Lajos, 228 oldal, 1295 Ft*

A cím ugyan gyerekes falfirkát idéz, de betudható H. P. Duerr névjegyének is. Ő ugyanis a tudomány-filozófia anarchistája, a komoly tudományüzem bohóca, – másrészt viszont a modern kultúra etnográfiai alapjainak feltárója, zseniális ötletgyáros, a média kedvence: körülbelül ennyit lehetett tudni neve halatán. Meg azt, hogy egyetemi tanárságát épp törölni akarják, túl sokat marhaskodott a katedrán meg az értekezleteken, vagy egyszerűen kiutálta a szakma. Kérdés, szemtelen, gunyoros és szellemes – kicsit felszínes –, csupa rokonszenves tulajdonság a mára egyre inkább elunalmasodó társ. tud.-ban: végül is csak az engedheti meg magának, hogy nem veszi hót komolyan tudományát, aki nemcsak annyit tud, mint a többiek, de van rálátása a talárba öltöztetett nagyképűsködésre is.

Ez a mostani könyv kölyökkutya korában mutatja be Duerrt, az anarchiztát: még a nyelvfilozófia első hulláman lovagol, Wittgenstein problémáit fordítja fonákjára: mi az, hogy Én, lehet-e tudni, hogy mi a különbség az egyéniség, a szubjektum és az Én között, ki a Másik, van-e különbség jelenség-világ, a szavak és a dolgok között? Amit Wittgenstein – akkor még a Szent Mester – mondott, abba sorra beleköt, persze a Mester módszerével: a nyelvfilozófia és az analitikus módszer eszközeivel. Egyszóval már ebben a korai munkájában is szinte csak szemtelen kérdései vannak, olyanok, melyektől a „normál” tudománynak feláll a szőr a hátán.

Pimaszkodásai mögött azonban mélyebb ellenszenv is rejlik. Duerrt az bosszantja, hogy a mai filozófia és szociológia „tudományüzemből” lassan száműződik a *gondolat eredetisége*, egyáltalán az új gondolat kitalálásának engedélyezése. Szerinte a száraz tudomány rítusa úgy működik, hogy csak az számít tudománynak, amit harminc lábjegyzettel alátámasztanak, amit már néhány korábbi (vagy kortárs) lángelme gondolt, – ha mindez együtt van, akkor van tanszék, rang, meghívás konferenciára, a manus, jó esetben bekerülhet a tudomány *jet-set*-jébe, repkedhet konferenciákra Dzsakartától Rióig. Ha viszont valaki veszi a bátorságot, hogy valami olyasmit talál ki, amihez nincs előd, nincs felvezető lábjegyzet (keresztapa), akkor megnézheti magát, a legjobb, ha csak magazin-tudósnak

nevezik, könyveit lehúzzák (ha egyáltalán észreveszik), katedrája pedig veszclyben van (azért a jó fejeket olykor még kinevezik, más kérdés, hogy később kinyírják őket... A tudomány hősi halottai.)

Duerr tehát ezt a lufit pukkasztja ki: a mai tudományüzem gurui nem veszik észre, hogy voltaképp azt mondják: lehetetlen új gondolatot teremteni. Hiszen ha csak azt szabad gondolni, amit már gondoltak, akkor nem lehet új eredményre jutni. A baj ott van, hogy „a megismerés téves modelljéhez igazodtak, ahhoz ugyanis, amelyik azt sugallja nekünk: valamit, amit megismerünk, már ismernünk kell ahhoz, hogy felismerhessük: valóban megismerjük, nem pedig csak látszólag. Mint ha minden megismerésnek azonosítása volna a célja, melynek során leletünket mindössze besoroljuk egy már meglévő kategóriába.”

Prózára fordítva – azaz alkalmazva a „tudományüzem” banalitására – ez azt jelenti, hogy ha kétszázötvenkét közleményből préselek ki egy kétszázötvenharmadikat, az meghozza az elismerést a szakmában, jóllehet a munka legjobb esetben is papírpocskolás. Na most, ez így túl durván hangzik, Duerr ezért ebben a korai munkájában meg filozófiába csomagolja lesújtó véleményét: elismeri, hogy a gondolat legnagyobb kalandja a újat kitalálni. Első ránézésre – mint idéztem – lehetetlen vállalkozás, lehetővé csak akkor lesz, ha a pofátlan tudós egyszerűen lerombolja a korábbiak vívmányait, vagy felkeresi az addig tiltott vidékek útjait.

Hát így jut el Duerr Wittgensteinen, Feyerabendem keresztül az etnológusokhoz: egyszerűen úgy tekint tudásunk használatára, mint mikor egy etnológus megérkezik mondjuk Samoa szigetére és megpróbálja megérteni a vadembereket. Itt aztán rá fog jönni, hogy például akik vadászattal foglalkoznak, más gondolati pattern-eket használnak, mint akik földművelésből élnek: az életforma formálja alakítja a gondolati habitust. Az életmód azonban Duerrnél kultúrkritikai terminus is, ezt fordítja a jelen örületei ellen: vagyis az ősi kultúrák természetes „észjárás” képest a modern racionalizmus egy nagy túró, egyszerűsítő micsoda, mert a mi kultúránk életforma-kínálata inkább egy pszichiátriai intézet osztályaira hajazik, – tehát lőttek a gondolat eredetiségének, természetes szintetizáló képességének, viszont banális marhaságokat fellőnek a csillagos egekbe.

A kötet – mivel még korai munka, – inkább a disszertációk nyelvén (unalmasan) íródott, mégis – ha jól odafigyel az olvasó – tele van (rejtett) aknával. Az aknák felkutatásában, s egyáltalán a Duerr-jelenség megértésében nagy segítség Miklós Tamás kitűnő dolgozata a könyv végén. Úgy jellemzi a szerzőt mint a *racionalizmus önfelszámolásának beteljesítőjét*, s egyben egy új utópia kialakítóját. Később ugyanis olyan írók kerülnek ki keze alól, melyekben az archaikus gondolkodás, vagy a primitív népek kultúrája szerepel követendő modellként: akkor meg mindent egységben láttak, még nem tököltek olyan blöd kérdéseken, hogy van-e különbség szubjektum és a szó, Én és az objektum között. Miklós Tamás végigkíséri a racionalizmus-kritika folyamatát, a felvilágosodás végétől Wittgensteinen, Popperen és Feyerabendem át eddig a szellemes örültig: Poppernél már látszik, hogy az észnek vannak totalitáriánus vonásai (egyébként Adorno is ezt hiszi), Feyerabend jön a híres „bármilyen lehet”, Duerr pedig csak eljátszik a romokkal, és szemtelen kérdéseket tesz fel. Azt mondja például, hogy az ismeretlen, vagy a Másikat csak akkor tudjuk megismerni, ha önmagunkról lemondunk, a megismerés tárgya beszívja a megismerőt. Ha megmaradok magamnak, akkor csak téves fogalmaim lesznek a Másikról, ha viszont belemászok és alaposan „megismerem”, akkor meg el kell vesztítenem eredeti azonosságom. De akkor hol a határa (jelenléte) az egyénnek, (szubjektumnak)? Így jut el ahhoz az eredményhez, hogy az ész csak mint kulturális-éleformabeli közeg működik.

Gondolom, kellemesebb lett volna későbbi – pimaszabb – műveit kézbe kapni, így – Miklós Tamás ismertetésében – az ember nyála csorog valami vérszagú tudomány-gyilkosság iránt, de bizonyára majd arra is sor kerül: a kiadó úgy gondolta, hogy előbb tessék letenni a névjegyét. Hát ez a kötet H. P. Duerr bemutatkozó névjegyé. Még sokat fogunk róla hallani. És bosszankodni is fogunk örületein, mert ad magára, hogy tudniillik ő a szakma elit-bohóca. Azaz tartja magát a címben idézett *grafitti*-hez: mindenki hüje.

Most már így, ly-nal, végül is, óriási tudományos apparátus, jelentős kutatási anyag alapján marházza le szakmáját. Szóval fogunk még pukkadni – és jókat mulatni – írásain. De hát, ilyen ez a posztmodern gondolkodási állapot.

lan szigetén. évüzedfordu örvendetesei „Az utazás részévé válik, zást észre se László, s így szigetérol a közben sem kókkal talál akiket becsül guk szigetén kem nincs el getlét. Lak sem háborga gécek, sem r egyéb fura s már messzir szigetlakót, ketten tudják galmaz meg: másutt nincs talunk megte geten. A Lak kodásának él llyen sziget is, amely Füz ta, s amelyne – éppen egy! – az igazgatója.

A kérdés | tudjuk lakha tenni szigetü mintha ez s Olyan magá szetességgel artefaktumul pen ő írma 91. oldalán, | már nem én csomagolt p akarnak az él felismerésre tott, de meg nyem szerir

tábort szerve

Elmúlt már egy szabad levegő vakációjából? Ragadni az idegeket? **AZ ELTE JÓ NYÁRI NYELVI ÉS TÁBOR** szervezők ez a tábor helyszíne a rendező Jurisic Kollégium. A tábor órában tanulják a 4 nyelvtan és 2 vesznek részt 8-melyek beosztás alapján történik. felvételi vizsgán az oda- és visszautóbuszokkal biztosított. Természetesen mindenki ingyen is.

- A turnus**
 1. turnus: júli
 2. turnus: júliu
 3. turnus: augus:

ÉLET ÉS IRÓDALOM BANK 168 ÓRA